

УДК [378.018.8:375.5.011.3-051:796]:378-044.247(045)
DOI: 10.31652/2412-1142-2023-68-146-154

Хомяк Григорій Григорович

аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
м. Умань, Україна
ORCID ID 0000-0002-6408-6363
superhamster77@gmail.com

ІНТЕГРАЦІЙНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Анотація. У статті розкрито можливості застосування інтеграційного підходу у підготовці майбутніх учителів фізичної культури. Проаналізовано погляди науковців на розуміння міжпредметних зв'язків як дидактичної умови. Розкрито різні підходи до класифікації міжпредметних зв'язків. Подано узагальнену класифікацію міждисциплінарних зв'язків у процесі навчання. Розкрито зростаючу тенденцію до процесу інтеграції педагогічної науки та практики, зростаючу динаміку розвитку процесу інтеграції щодо всіх аспектів освіти. Встановлено, що досвід інтеграції наук має знайти відображення у трьох основних компонентах структури змісту освіти, кожної навчальної дисципліни: у системі знань, яка якісно перетворюється під впливом міждисциплінарних зв'язків; у системі умінь, які набувають специфіки у навчально-пізнавальній діяльності, що реалізує міждисциплінарні зв'язки; у системі відносин, які формуються навчальним пізнанням у процес синтезу знань із різних дисциплін. Доведено, що інтеграція навчальних дисциплін – це не хаотичне зближення наукових знань, а логічно продуманий процес навчання, що вимагає переробки змісту та структури навчальних дисциплін, посилення в них загальних ідей та понять на основі міждисциплінарних зв'язків. Встановлено переваги і недоліки міждисциплінарних зв'язків в умовах наростаючого обсягу педагогічної інформації в закладах вищої освіти. Визначено актуальність проблеми міждисциплінарних зв'язків для системи фізкультурно-педагогічної освіти. Розроблено програму спецсеминару «Взаємодія юних спортсменів у ігрових видах спорту» для розв'язання проблеми міждисциплінарних зв'язків у підготовці майбутніх учителів фізичної культури. Запропоновано у процесі формування професійних знань та вмінь майбутнього вчителя фізичної культури поетапне програмування методів навчання, підбір їх з урахуванням рівня засвоєння навчального матеріалу з використанням міждисциплінарних знань у галузі теорії та методики фізичного виховання.

Ключові слова: інтеграційний підхід, інтеграція, диференціація, підготовка, майбутні учителі, фізична культура, міждисциплінарні зв'язки, заклади вищої освіти, освітній процес.

1. ВСТУП

Докорінні соціально-економічні зміни, що відбуваються в країні, не змогли не позначитися на системі освіти взагалі і на педагогічній освіті зокрема. Сучасній школі та школі майбутнього потрібні вчителі, готові до комплексного застосування теоретичних знань, професійних умінь і навичок, з високим рівнем розвитку педагогічного мислення, які вміють аналізувати, порівнювати та узагальнювати інформацію, самостійно та творчо вирішувати ті чи інші педагогічні завдання. Повною мірою це стосується і учителів фізичної культури.

Вимога підвищення якості підготовки майбутніх учителів фізичної культури педагогічних ЗВО знайшла відображення в нормативних документах, прийнятих за останні роки (Закони «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014 зі змінами 2015-2022), Постанова «Про затвердження Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року» (2020), Накази «Про організацію навчально-тренувальної роботи дитячо-юнацьких спортивних шкіл» (2015), «Про затвердження Рекомендацій щодо стратегічного розвитку фізичного виховання та спортивної підготовки серед учнівської молоді на період до 2025 року» (2021) та ін.). У цих законодавчих актах як одну з важливих позначено проблему, пов'язану з підвищенням якості професійної підготовки педагогічних кадрів, зокрема і фахівців з фізичного виховання молоді.

Постановка проблеми. Теоретичні дослідження та практика роботи у ЗВО показують, що традиційна система фізкультурно-педагогічної освіти спрямована переважно на надання майбутнім фахівцям знань, вмінь та навичок вирішення поточних професійних завдань. Проте знання здобувачів відрізняються відсутністю цілісності, що призводить до низької ефективності їх застосування у вирішенні комплексних проблем фізичного виховання молодого покоління.

Умовами подолання цього недоліку виступають: оптимальне поєднання змісту процесу навчання, побудованого у напрямі від загального до часткового; реалізація принципу узагальнення через здійснення міждисциплінарних зв'язків навчальних дисциплін, що сприяють розвитку теоретичного мислення здобувачів, формуванню у них здатності до цілісного системного бачення навчального матеріалу, уміння аналізувати, порівнювати та узагальнювати.

Аналіз останніх досліджень. В останні роки в психолого-педагогічній літературі питанням удосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя присвячено значну кількість досліджень.

Результати досліджень, спрямованих на пошук шляхів удосконалення підготовки майбутніх вчителів фізичної культури, знайшли відображення у працях науковців (О. Безкопильний [2], Л. Іванова [6], С. Карасевич [7], Н. Степанченко [13] та ін.).

Істотний внесок у розробку теорії та практики професійно-педагогічної освіти з урахуванням міждисциплінарних зв'язків здійснили А. Бабенко [1], Н. Волощук [3], Л. Демінська [5], Р. Dzhurynskyi [14] та ін.

Різні аспекти проблеми підготовки майбутніх учителів у системі вищої освіти із застосуванням міжпредметних зв'язків у природничих, гуманітарних та технічних дисциплінах досліджені Н. Волощук [3], А. Литвин [8], В. Омеляненко [10], Р. Dzhurynskyi [14], О. Sohokon [16] та ін.

В останні роки у вітчизняній педагогіці здійснено ряд досліджень з проблеми міждисциплінарних зв'язків різних напрямів. Так, питання формування наукового світогляду студентів та учнів за допомогою міжпредметних зв'язків, що розкривають провідні ідеї та поняття природничих наук, присвячені праці В. Омеляненко [10], О. Sohokon [16]. Конструювання міждисциплінарних модулів навчання у процесі багаторівневої професійної підготовки здобувачів у навчальних закладах професійної освіти відображено у наукових працях А. Бабенко [1] І. Гринченко [4], Л. Демінської [5].

Здійсненню міжпредметних зв'язків інформатики з іншими дисциплінами приділено увагу в роботах А. Литвин [8] V. Omelyanenko [15].

Міждисциплінарні зв'язки у навчанні фізичної культури майбутніх учителів розкрито в дослідженнях А. Бабенко [1], І. Гринченко [4], Л. Демінської [5], Р. Dzhurynskyi [14], V. Omelyanenko [15].

Водночас, більшість досліджень із цієї проблеми присвячено розгляду окремих аспектів застосування міждисциплінарних зв'язків у навчальному процесі закладів вищої освіти. Ті чи інші аспекти проблеми вдосконалення підготовки фахівців у закладах вищої педагогічної освіти на основі міждисциплінарних зв'язків, зокрема у процесі підготовки майбутніх учителів фізичної культури є маловивченими.

Мета статті. Розкрити можливості застосування інтеграційного підходу у підготовці майбутніх учителів фізичної культури.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Останніми роками серед науковців поширене розуміння міждисциплінарних зв'язків як дидактичної умови, що забезпечує систему знань здобувачів, впливає на розвиток їх пізнавальних здібностей, активності, інтересів, розумової діяльності, формування узагальнених умінь і навичок. По відношенню до процесу навчання, як зазначають О. Ніфака [9], Н. Степанченко [13] міждисциплінарні зв'язки виступають як дидактична умова, що сприяє підвищенню науковості та доступності навчання, значному посиленню пізнавальної діяльності здобувачів, поліпшенню якості їх знань, що дозволяє ефективно розвивати у них науково-матеріалістичні погляди та переконання. Водночас, на думку авторів, поняття «міждисциплінарні зв'язки» є абстрактним, але може бути конкретизованим у вигляді узагальнених схем, мережових графів, карт, які можна розглядати як моделі міждисциплінарних зв'язків.

М. Опачко [11] висловлює думку про те, що в основі міждисциплінарних зв'язків лежить закон діалектики про загальний зв'язок та взаємообумовленість явищ. Згідно з позицією автора, міжпредметні зв'язки – це закономірність, яку необхідно враховувати при визначенні змісту, форм, методів і прийомів навчання. Далі автор зазначає, що ця закономірність протиставляється принципам, способам досягнення мети. Тому в роботі вчителя з оптимізації міжпредметних зв'язків враховується побудова взаємозв'язків між навчальними предметами; узгоджена система використання під час уроків знань, умінь і навичок, засвоєних учнями під час занять з суміжних дисциплін; специфічні прийоми реалізації міжпредметних зв'язків під час уроків. Дослідник підкреслює, що успішна реалізація міжпредметних зв'язків визначається комплексним підходом не лише теоретиками, розробниками та виконавцями, а й педагогічним колективом та учнями усіх класів.

Нині у педагогічній літературі є різні підходи до класифікації міждисциплінарних зв'язків. Нами використовувалася класифікація міжпредметних зв'язків, подана у дослідженнях Л. Демінської [5], М. Опачко [11], Н. Степанченко [13].

На думку Л. Демінської, виходячи із подібності структури навчальних дисциплін та структури процесу навчання, що є об'єктивною основою класифікації міждисциплінарних зв'язків, можна виділити три основні типи: змістово-інформаційний, операційно-діяльнісний, організаційно-методичний [5, с.86].

Міждисциплінарні зв'язки, засновані на змісті знань, автор відносить до змістово-інформаційного типу і поділяє на такі види: за складом наукових знань (фактичні, понятійні, теоретичні); за знаннями про пізнання (філософські, гностичні, семіотичні, логічні); за знаннями про ціннісні орієнтації (ідеологічні, політико-економічні, етичні, естетичні, правові).

Види міждисциплінарних зв'язків операційно-діялісного типу Л. Демінська пропонує розрізняти за такими критеріями: 1) за способами практичної діяльності у застосуванні теоретичних знань – «практичні», які сприяють набуттю здобувачами рухових, трудових, конструктивно-технічних, розрахунково-вимірювальних, обчислювальних, експериментальних, образотворчих та мовних умінь; 2) за способами навчально-пізнавальної діяльності у «добуванні» нових знань – «пізнавальні», які формують узагальнені вміння розумової, творчої, навчальної, організаційно-пізнавальної (планування, організація та самоконтроль), самоосвітньої діяльності; 3) за способами ціннісно-орієнтаційної діяльності – «ціннісно-орієнтаційні», необхідні для набуття умінь оцінної, комунікативної, художньо-естетичної діяльності, що має значення у формуванні світогляду особистості [5, с.99].

Міждисциплінарні зв'язки організаційно-методичного типу мають самостійне значення, хоча і підпорядковані двом першим типам. Зв'язки зазначеного типу збагачують методи, прийоми та форми організації навчання та забезпечують оптимізацію засвоєння здобувачами гуманітарних та соціально-економічних знань та умінь. Види зв'язків організаційно-методичного типу автор розрізняє: 1) за способом засвоєння зв'язків у різних видах знань (репродуктивні, пошукові, творчі); 2) за широтою здійснення (міжкурсові та ін.); 3) за часом здійснення (спадкоємні, супутні, перспективні); 4) за способом взаємозв'язку дисциплін (односторонні, двосторонні, багатосторонні); 5) за сталістю реалізації (епізодичні, постійні, систематичні); 6) за рівнем організації освітнього процесу (тематичні та ін.); 7) за формами організації роботи здобувачів та викладачів (індивідуальні, групові, колективні) [5, с. 103].

Безперечно, що ознаки, які закладені в тій чи іншій класифікації міждисциплінарних зв'язків, не виключають одна одну, проте на наш погляд, доцільно класифікувати міжпредметні зв'язки за низкою ознак, наприклад, за змістом, напрямом і часом. На думку М. Опачко [11], Н. Степанченко [13], міждисциплінарні зв'язки за своїми функціями різнохарактерні, їх можна класифікувати на основі хронологічного (тимчасового) та інформаційного критеріїв. Хронологічний критерій відображає послідовність міждисциплінарних зв'язків у часі, які називаються супутніми, попередніми, перспективними. Інформаційний (понятійний) критерій обумовлений змістом навчальних дисциплін, до яких входять наукові чинники, поняття та теорії, що становлять ту навчальну інформацію, яку засвоюють здобувачі у процесі навчання. Факти є

необхідною опорою для понять; поняття містять основу теоретичних висновків та узагальнень. Далі інформаційний критерій вчені поділяють на три види міждисциплінарних зв'язків: фактичні, понятійні, теоретичні. Характерною особливістю цих видів зв'язків виступають поглиблене та розширене сприйняття навчальними фактичних даних; ефективність формування наукових понять; усвідомленість засвоєння теорій, які входять у зміст кожної дисципліни.

Узагальнена класифікація міждисциплінарних зв'язків подана нами в таблиці 1.

Таблиця 1

Класифікація міждисциплінарних зв'язків у процесі навчання

Міждисциплінарні зв'язки	
Характерні ознаки міждисциплінарних зв'язків	Дидактичні функції міждисциплінарних зв'язків
Системоутворення (системоутворюючі зв'язки)	Сприяють координації навчальної інформації та надають їй узагальнену спрямованість
Дія в часі (хронологічні зв'язки)	Забезпечують пізнання елементів діалектики природи
Передача інформації (інформаційні зв'язки)	Стимулюють послідовний розвиток та узагальнення знань

Аналіз літературних джерел показав, що помітно зросла тенденція до процесу інтеграції педагогічної науки та практики. У педагогічній літературі звертається увага на зростаючу динаміку розвитку процесу інтеграції, яка зачіпає всі аспекти освіти. Інтеграція відіграє суттєву роль у навчальному процесі, потребує певного перетворення його змісту.

На необхідність інтеграції в навчанні вказують вчені О. Безкопильний [2], І. Гринченко [4], Л. Іванова [6], Р. Dzhurynskyi [14] та ін. У своїх наукових працях вони стверджують, що взаємопроникнення інтеграції та диференціації у науці є об'єктивною основою розвитку міждисциплінарних зв'язків у ході вдосконалення процесу навчання.

Відповідно до їх досліджень, досвід інтеграції наук має знайти відображення у трьох основних компонентах структури змісту освіти, кожної навчальної дисципліни: у системі знань, яка якісно перетворюється під впливом міждисциплінарних зв'язків; у системі умінь, які набувають специфіки у навчально-пізнавальній діяльності, що реалізує міждисциплінарні зв'язки; у системі відносин, які формуються навчальним пізнанням у процес синтезу знань із різних дисциплін.

Аналізуючи проблему інтеграційних взаємозв'язків навчальних дисциплін, О. Ніфака [9] характеризує три основні рівні міждисциплінарних зв'язків: рівень міждисциплінарних зв'язків, що визначає інтеграцію навчальних дисциплін; рівень дидактичного синтезу, що націлює інтеграцію дисциплін на основі одного з них; рівень цілісності, що завершується створенням нової навчальної дисципліни, що має власний предмет вивчення.

Зазначимо, що як умови інтеграції родинних навчальних дисциплін з метою оптимізації системи освіти та процесу навчання Р. Dzhurynskyi виділяє такі положення: об'єкти дослідження мають збігатися чи бути досить близькими; в інтегрованих навчальних дисциплінах повинні використовуватися однакові або близькі методи дослідження; навчальні дисципліни, що інтегруються, можуть бути побудовані на загальних закономірностях, загальних теоретичних концепціях [14, с.85].

У своєму дослідженні автор дійшов таких висновків: 1) інтеграція навчальних дисциплін дозволяє уникнути багатопредметності в навчальному плані; 2) інтеграція дисциплін можлива за таких умов: спорідненість наук, що відповідають інтегрованим навчальним дисциплінам, подібність об'єкта вивчення, наявність загальних закономірностей, понять; 3) можливі різні форми інтеграції: повне злиття навчального матеріалу; злиття більшої частини навчального матеріалу з виділенням специфічних розділів; побудова автономних модулів із самостійними програмами; 4) підготовка майбутніх учителів у педагогічних університетах має бути адекватною номенклатурі інтегрованих навчальних предметів у навчальному плані школи, тільки тоді школа отримає висококваліфікованих вчителів, які спеціалізуються на навчанні відповідних дисциплін [14, с. 91].

Особливо значимі дослідження О. Солтик. Автором сформульовані вимоги до змісту програм навчання, які мають ґрунтуватися на: 1) вивченні глобальних, основних тем; 2) інтеграції тем і проблем, що належать до різних галузей знань; 3) використанні принципу міждисциплінарності; 4) розгляду завдань «відкритого типу», що не мають єдиного та остаточного рішення; 5) дотримання принципу високого ступеня насиченості змісту [12, с.113].

Отже, інтеграція навчальних дисциплін – це не хаотичне зближення наукових знань, а логічно продуманий процес навчання, що вимагає переробки змісту та структури навчальних дисциплін, посилення в них загальних ідей та понять на основі міждисциплінарних зв'язків.

Звертаємо увагу і на розвиток педагогічної інтеграції. На думку М. Опачко, педагогічна інтеграція розглядається як вища форма прояву єдності мети, принципів, змісту, форм організації та як створення та зміцнення педагогічних одиниць на основі взаємозв'язку різних компонентів освітнього процесу [11, с.23]. У своїх дослідженнях автором розроблено механізм інтегративно-модульної технології, заснований на системно-цілісному підході. На думку дослідника, системно-цілісний підхід дозволяє подати міждисциплінарні зв'язки як систему, що полягає в упорядкованій множині взаємопов'язаних компонентів. Отже, інтегративний механізм освітнього процесу повинен ґрунтуватися на міждисциплінарних зв'язках різних дисциплін, що у свою чергу підвищить теоретико-методичний рівень здобувачів та забезпечить формування їхнього гуманістичного світогляду.

Крім того, сутність усіх інтеграційних процесів розглядається в єдності протилежних процесів диференціації. Ми поділяємо думку Л. Демінської у тому, що диференціація безмежна, як безмежний процес пізнання об'єктів, невичерпних у різноманітті функцій і проявів, диференціація завжди виступає як форма прояву інтеграції, і навпаки, диференціація та інтеграція у розвитку знання не співіснують одна без одної, а виявляються одна в іншій, взаємозумовлюючи, взаємопередбачаючи і одночасно взаємозаперечуючи одна одну. Процеси інтеграції виявляються лише у єдності зі своєю протилежністю – процесами диференціації [5, с.143].

Інтеграція змісту освіти потребує вдосконалення організаційних форм. Результати досліджень проведених А. Бабенко [1], О. Безкопильним [2], С. Карасевич [7], О. Солтик [12] та ін., показують, що застосування та синтез знань з різних дисциплін здійснюється ефективніше, якщо форми організації навчання носять комплексний характер.

Вченими доведено, що співробітництво викладачів різних дисциплін необхідне для правильного застосування знань з родинних дисциплін (Л. Демінська [5], О. Ніфака [9]). На їхню думку, взаємні консультації сприяють координації навчальних дисциплін, спадкоємності та безперервності у розвитку загальних понять, забезпеченню єдності в інтерпретації загальнонаукових понять, виключенню дублювання у формуванні тих самих понять у процесі вивчення різних дисциплін, систематизації. Тісна взаємодія викладачів необхідна і для успішного засвоєння навчального матеріалу та реалізації міждисциплінарних зв'язків.

Однією з актуальних проблем є здійснення міждисциплінарних зв'язків у системі викладання навчальних обов'язкових дисциплін та дисциплін вільного вибору. Вивченню різних аспектів проблеми міждисциплінарних зв'язків присвячено значну кількість досліджень. Наприклад, І. Гринченко [4] пропонує технологію, яка, на думку автора, забезпечує виявлення міждисциплінарних зв'язків у процесі викладання. Автор розкриває такі методи виявлення зв'язків між окремими дисциплінами на основі аналогії (подібності) їх змісту: матричний, тематичний (побудова мережеских графіків), поелементний аналіз змісту освіти (елементи знань, умінь, навичок). На думку автора, аналіз структурних знань, умінь, навичок з окремих дисциплін, і навіть графічний аналіз навчальних планів і програм визначає побудову матриці суміжності тем вузлових розділів програм, які синтезують знання з різних галузей науки. Все це необхідно для того, щоб забезпечити перехід до логіко-математичного моделювання навчального процесу.

Завданням стратегічного характеру у підготовці висококваліфікованих фахівців, згідно з вищезазначеними науковцями, стає рух до педагогічної гармонії у реалізації об'єктивних

процесів навчання у закладах вищої освіти. Вирішення завдання такого стратегічного характеру визначено у підготовці здобувачів – «інтегралів» і реально може відображатися у критеріальних вимогах, у навчальних програмах, навчальних посібниках, технологіях навчання, формах занять тощо.

Отже, в умовах наростаючого обсягу педагогічної інформації заклади вищої освіти не встигають дати майбутньому вчителю весь запас необхідних професійних знань, але вони мають дати професійно узагальнені знання, які є основою розвитку професійного мислення. У свою чергу, навчальний матеріал може вивчатися в повному, скороченому або поглибленому варіантах, що на практиці призводить до особистісно-значущого, осмисленого сприйняття навчальної інформації, виключаючи дублювання та повторення, які неминучі у викладанні різних дисциплін.

Актуальна проблема міждисциплінарних зв'язків і для системи фізкультурно-педагогічної освіти.

Процес підготовки майбутніх учителів фізичної культури за своєю суттю не відповідає вимогам часу (сьогодні). Вивчення дисциплін базових фізкультурно-спортивних видів у педагогічних ЗВО без урахування міждисциплінарних зв'язків не дозволяє повною мірою освоїти методику викладання фізичного виховання в цілому.

О. Солтик [12] зазначає, що у роботі майбутніх учителів фізичної культури одним із недоліків у професійної діяльності є чітко виражена відсутність міждисциплінарних зв'язків у навчанні. Наприклад, багато вчителів фізичної культури зазнають певних труднощів в організації навчального процесу з використанням міждисциплінарних зв'язків.

Узагальнюючи їх дослідження та наш особистий досвід роботи у галузі фізкультурно-педагогічної освіти, вважаємо, що готовність майбутнього вчителя фізичної культури до реалізації міждисциплінарних зв'язків має закладатися на початковому етапі професійної підготовки здобувача.

Для розв'язання проблеми міжпредметних зв'язків у підготовці майбутніх учителів фізичної культури розроблено програму спецсеминару «Взаємодія юних спортсменів в ігрових видах спорту». Ця програма значно підвищує вміння майбутніх вчителів вирішувати завдання щодо взаємодії учнів під час тренувально-змагальної діяльності на основі реалізації міждисциплінарних зв'язків у навчанні. Спецсеминар складається з теоретичного розділу та практичних занять з фізичної культури. Теоретичний розділ методики фізичного виховання є логічним продовженням курсу педагогіки, психології, а також часткових методик, що дозволяє на достатньо високому теоретичному рівні здійснювати міждисциплінарні та внутрішньодисциплінарні зв'язки. Практичний розділ визначає дидактичні прийоми, засоби реалізації міждисциплінарних зв'язків у процесі навчання учнів взаємодії в ігрових видах спорту засобами фізичної культури.

Це, у свою чергу, дозволило створити всі умови для підготовки творчо орієнтованих та висококваліфікованих майбутніх учителів фізичної культури.

Підвищення якості підготовки майбутніх учителів фізичної культури залежить від об'єднання дисциплін медико-біологічного циклу з педагогікою. Порівнюючи підготовку здобувачів у медичних університетах та підготовку майбутніх фахівців у галузі фізичної культури, автор вважає, що майбутні медики навіть на шостому курсі навчання чудово знають анатомію, фізіологію, оскільки знання з цих дисциплін завжди затребувані та потрібні майбутнім лікарям. А знання майбутніх учителів фізичної культури з цих дисциплін, навіть після чотирирічного навчання, мінімальні (Н. Волощук [3]).

Відтак, необхідна така стратегія навчання з дисциплін, як анатомія, фізіологія, спортивна медицина, лікувальна фізична культура, які необхідні майбутньому тренеру, вчителю фізичної культури. Це, безумовно, підвищить мотивацію у здобувачів до поглибленого вивчення природничих дисциплін. Така міждисциплінарність у навчанні, заснована на інтеграції знань з педагогіки та медико-біологічного циклу, підвищить якість підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

Сучасним напрацюванням є впровадження у практику викладання методів вивчення логічної структури навчального матеріалу, оскільки зміст навчального матеріалу являє собою

систему взаємопов'язаних елементів: фактів, понять, причинно-наслідкових зв'язків, теорій та світоглядних ідей. Структура побудови цих елементів у навчальному матеріалі визначається наявністю логічних зв'язків, об'єднаних загальною наскрізною науковою ідеєю або теорією в єдину наукову картину світу. У зв'язку з цим передбачено декілька типів побудови підпорядкованих елементів у навчальному матеріалі, що знаходяться у прямій залежності від основних груп методів навчання, розташованих за ступенем узагальненості та цільової функціональності кожної групи.

Методи вивчення логічної структури навчального матеріалу розділені на три основних типи: перший тип – безструктурний, елементи змісту навчального матеріалу представлені без видимих зв'язків, хоча можлива вербальна констатація цих зв'язків. Другий тип – структурно-статичний, коли елементи узагальнені на основі адитивних (сумарних) зв'язків. Третій тип – системно-структурний, у якому елементи цілеспрямовано показані в генетичних зв'язках.

При формуванні професійних знань та вмінь у майбутнього вчителя фізичної культури необхідно поетапно програмувати методи навчання, підбирати їх з урахуванням рівня засвоєння навчального матеріалу з використанням міждисциплінарних знань у галузі теорії та методики фізичного виховання, зокрема, в таких аспектах, як багаторічна підготовка спортсмена, методика навчання рухової дії, фізична та технічна підготовка спортсмена, класифікація рухів у різних видах спорту, характер взаємодії спортсменів у тренувально-змагальному процесі. Відтак, вважаємо, що зміст навчального матеріалу дисципліни «Теорія та методика фізичного виховання та спорту» перебуває у прямій залежності від міждисциплінарного змісту дисциплін базових фізкультурно-спортивних видів.

Отже, вивчення сучасного досвіду роботи закладаів вищої освіти з підготовки фахівців в умовах реалізації міждисциплінарних зв'язків у процесі викладання різних навчальних дисциплін показало, що в нашій країні накопичено певний позитивний досвід. Практика наочно переконує у тому, що міждисциплінарні зв'язки є ефективним засобом підвищення якості підготовки майбутніх учителів фізичної культури до професійної педагогічної діяльності.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Аналіз стану досліджуваної проблеми показав, що в психолого-педагогічній науці накопичено значний теоретичний матеріал, що визначає сутність, роль і місце міждисциплінарних зв'язків у навчанні. Встановлено, що організація навчальної роботи здобувачів з використанням можливостей міждисциплінарних зв'язків здійснює підготовку їх до активного сприйняття нових знань і формує у них готовність до комплексного застосування знань з різних галузей наук у своїй професійній діяльності.

Як показує практика, використання міждисциплінарних зв'язків у процесі навчання здобувачів зумовлює появу нових форм його організації: інтегруюча лекція, комплексний семінар, комплексна екскурсія, міжпредметна конференція, комплексні факультативи тощо.

Отже, розгляд проблеми міждисциплінарних зв'язків дозволяє зробити висновок про те, що вона стала предметом дослідження багатьох вчених різних напрямів, що має принципово важливе для педагогічної науки та практики. Процеси інтеграції та диференціації торкнулися всіх напрямів системи освіти і цим підвищили актуальність проблеми міждисциплінарних зв'язків. Дослідження цієї проблеми має всі об'єктивні та суб'єктивні підстави для своєї реалізації та в практиці закладів вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Бабенко А. Л. Інтеграційно-тематичний підхід у системі підготовки майбутнього вчителя фізичного виховання. Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки, 2015. №141 (2), С.163–165.
- [2] Безкопильний О. О. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі: теорія та методика : монографія. Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2020. 552 с.

- [3] Волощук Н. І., Пашинська О. С., Іваниця А. О., Таран І. В. Міждисциплінарна інтеграція як фактор удосконалення викладання фармакології у медичному виші. Медична освіта. 2016. № 4. С.8–11.
- [4] Гринченко І. Б. Інтеграція інновацій в процес професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки, 2012. №112. С.149–157.
- [5] Демінська Л. О. Міждисциплінарні зв'язки у процесі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Донецьк, 2004. 245 с.
- [6] Іванова Л. І. Сучасні підходи до професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури. Педагогічний процес: теорія і практика : зб. наук. пр. К. : Міленіум, 2006. Вип. 1. С. 63–73.
- [7] Карасевич С. А. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності у закладах загальної середньої освіти, монографія. Умань: ВПЦ «Візаві», 2018. 204 с.
- [8] Литвин А., Руденко Л., Козяр М. Інтегрування інформаційно-комунікаційних та освітніх технологій у вищій школі. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : збірник наукових праць. Вінниця. 2021. Вип. 60. С. 263–271.
- [9] Ніфака О. Теоретичні основи дидактичної інтеграції на прикладі спортивних ігор. Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. 2002. № 15. С. 7–12.
- [10] Омеляненко В. Г. Інтеграція змісту дисциплін природничо-наукового циклу як умова формування здоров'язберігальної компетентності майбутніх учителів фізичної культури. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. 2012. № 4. С. 97–102.
- [11] Опачко М. В. Системний та інтегративний підходи в освіті : методичний посібник Ужгород: УжНУ, 2016. 69 с.
- [12] Солтик О. Оновлення змісту професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури на засадах інтегративного підходу. Психологічні травелоги, 2022. № 1. С.98-116.
- [13] Степанченко Н. І. Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук. 13.00.04. Вінниця, 2017. 40 с.
- [14] Dzhurynskyi P. B. Міждисциплінарний підхід у методиці викладання спортивних дисциплін майбутнім фахівцям фізичного виховання. Освітологічний дискурс, 2015. № 1 (9). С. 84–94.
- [15] Omelyanenko V. Проблеми інтеграції підготовки вчителя фізичної культури в європейський освітній простір. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка, 2017. №3. С.202–209.
- [16] Sohokon O., Shostak Ye., Donets O. Впровадження інноваційних підходів природничо-наукової та практично-професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання. Педагогічні науки. 2021. № 78. С.72–82.

INTEGRATIVE APPROACH IN THE TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF PHYSICAL EDUCATION

Khomyak Hryhoriy Hryhorovych

PhD student Department of Pedagogy and Educational Management,
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
Uman, Ukraine
ORCID ID 0000-0002-6408-6363
superhamster77@gmail.com

Abstract. The article reveals the possibilities of using the integration approach in the training of future physical education teachers. The views of scientists on the understanding of inter-subject connections as a didactic condition that provides as a system of knowledge to students, affects the development of their cognitive abilities, activity, interests, mental activity, and the formation of generalized abilities and skills are analyzed. Various approaches to the classification of intersubject relationships are revealed. A generalized classification of intersubject connections in the learning process is presented.

The growing tendency to the process of integration of pedagogical science and practice, the growing dynamics of the development of the integration process, which affects all aspects of education, is revealed. It was established that the experience of integration of sciences should be reflected in three main components of the structure of the content of education, of each academic discipline: in the system of knowledge, which is qualitatively transformed under the influence of interdisciplinary connections; in the system of skills that acquire specificity in educational and cognitive activities that implement interdisciplinary connections; in the system of relations that are formed by educational knowledge in the process of synthesis of knowledge from various disciplines.

It has been proven that the integration of academic disciplines is not a chaotic convergence of scientific knowledge, but a logically thought-out learning process that requires the revision of the content and

structure of academic disciplines, the strengthening of general ideas and concepts based on interdisciplinary connections.

The relevance of the problem of implementing interdisciplinary connections in the system of teaching compulsory disciplines and disciplines of free choice is revealed. The advantages and disadvantages of interdisciplinary connections in the conditions of the growing amount of pedagogical information in higher education institutions are established.

The relevance of the problem of interdisciplinary relations for the system of physical culture and pedagogical education is determined. The program of the special seminar "Interaction of young athletes in game sports" was developed to solve the problem of interdisciplinary connections in the training of future physical education teachers. In the process of forming the professional knowledge and skills of the future physical culture teacher, step-by-step programming of teaching methods, their selection taking into account the level of mastery of educational material with the use of interdisciplinary knowledge in the field of theory and methods of physical education, in particular, in such aspects as long-term training of an athlete, teaching methods, is proposed motor action, physical and technical training of an athlete, classification of movements in various types of sports, the nature of the interaction of athletes in the training and competition process.

Key words: integration approach, integration, differentiation, training, future teachers, physical culture, interdisciplinary connections, institutions of higher education, educational process.

References (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Babenko A.L. Integration-thematic approach in the system of training a future teacher of physical education. Scientific notes of Kirovohrad State Pedagogical University named after Volodymyr Vinnichenko. Series: Pedagogical sciences, 2015. No. 141 (2), pp. 163–165.
- [2] Bezkoptylnyi O.O. Preparation of future physical education teachers for health-preserving activities in primary school: theory and methodology: monograph. Cherkasy: CHNU named after B. Khmelnytskyi, 2020. 552 p.
- [3] Voloshchuk N. I., Pashinska O. S., Ivanitsa A. O., Taran I. V. Interdisciplinary integration as a factor in improving the teaching of pharmacology in a medical university. Medical education. 2016. No. 4. P.8–11.
- [4] Grynchenko I. B. Integration of innovations in the process of professional training of future teachers of physical culture. Scientific notes of Kirovohrad State Pedagogical University named after Volodymyr Vinnichenko. Series: Pedagogical sciences, 2012. No. 112. P.149–157.
- [5] Deminska L. O. Interdisciplinary connections in the process of professional training of future teachers of physical education: dissertation. ... candidate ped. Sciences: 13.00.04. Donetsk, 2004. 245 p.
- [6] Ivanova L. I. Modern approaches to the professional training of the future teacher of physical culture. Pedagogical process: theory and practice: coll. of science pr. K.: Millennium, 2006. Vol. 1. P. 63–73.
- [7] Karasevich S. A. Preparation of future teachers of physical culture for physical culture and sports activities in institutions of general secondary education, monograph. Uman: VOC "Vizavi", 2018. 204 p.
- [8] Lytvyn A., Rudenko L., Kozyar M. Integration of information, communication and educational technologies in higher education. Modern information technologies and innovative teaching methods in the training of specialists: methodology, theory, experience, problems: a collection of scientific works. Vinnitsa. 2021. Issue 60. P.263–271.
- [9] Nifaka O. Theoretical foundations of didactic integration on the example of sports games. Pedagogy, psychology and medical biology. problem physical education and sports. 2002. No. 15. P. 7–12.
- [10] Omelyanenko V. G. Integration of the content of the disciplines of the natural and scientific cycle as a condition for the formation of health care competence of future physical education teachers. Physical education, sports and health culture in modern society. 2012. No. 4. P. 97–102.
- [11] Opachko M.V. Systemic and integrative approaches in education: methodological manual Uzhgorod: UzhNU, 2016. 69 p.
- [12] Soltyk O. Updating the content of professional training of future teachers of physical education based on the integrative approach. Psychological travelogues, 2022. No. 1. P.98–116.
- [13] Stepanchenko N. I. System of professional training of future teachers of physical education in higher educational institutions: autoref. thesis ... Dr. Ped. of science 13.00.04. Vinnytsia, 2017. 40 p.
- [14] Dzhurynskyi P. B. An interdisciplinary approach in the methodology of teaching sports disciplines to future physical education specialists. Educational discourse, 2015. No. 1 (9). P. 84–94.
- [15] Omelyanenko V. Problems of integration of physical culture teacher training in the European educational space. Scientific notes of Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatyuk. Series: pedagogy, 2017. No. 3. P.202–209.
- [16] Sohokon O., Shostak Ye., Donets O. Implementation of innovative approaches of natural-scientific and practical-professional training of future teachers of physical education. Pedagogical sciences. 2021. No. 78. P.72–82.